

บทที่ 1

บทนำ

งานวิจัยชิ้นนี้ ได้แยกเป็น 2 ตอน คือ ขั้นตอนแรก (บทที่ 2) เกี่ยวกับการสำรวจและวิเคราะห์แบบการอธิบายต่าง ๆ ที่พบในปรัชญาประวัติศาสตร์ และปรัชญาวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาใช้เป็นแบบในการเปรียบเทียบกับกรอธิบายที่พบในงานประวัติศาสตร์ ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ศึกษาพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาตำราจรรยาภาพ แบบการอธิบายที่ศึกษาในงานนี้มี 4 แบบ ซึ่งคิดว่า ครอบคลุมกว้างขวางพอ และพบว่ามีการใช้ค่อนข้างมากด้วยการนำเสนอจึงปรากฏในรูปลักษณะนี้ คือ

(2.1) แบบการอธิบายโดยการอ้างถึงกฎ (covering - law model) ซึ่งกรณีที่พบว่าใช้กันจนยกเป็นตัวอย่างได้ (paradigm case) คือ วิชาฟิสิกส์

(2.2) แบบการอธิบายโดยการจำลองอดีตขึ้นมาใหม่ (re-enactment model) ซึ่งกรณีนี้ใช้มากในงานประวัติศาสตร์ยุคแรก ๆ ผู้เสนอความคิดนี้คือ คอลลิงวูด

(2.3) แบบการอธิบายโดยการอ้างถึงหน้าที่ (functionalist model) เป็นแบบที่ใช้มากในการอธิบายทางสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา

(2.4) แบบการอธิบายโดยการอ้างถึงลัทธิภาวะ (truistic model) เป็นแบบที่พบในประวัติศาสตร์มากพอสมควร ผู้เสนอคือ สตรีเวน

ทั้ง 4 แบบ ของการอธิบายจะมีลักษณะเด่นเฉพาะ และก็นั่นเองว่า มีข้อจำกัดของมันด้วยการใช้แบบการอธิบายอันใดอันหนึ่ง ย่อมมีสมมติฐานบางอย่าง มีผลบางอย่างติดตามมาโดยมีพักต้องสงสัย ซึ่งจะเห็นได้ชัดจากข้อวิจารณ์ต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ข้างท้ายแบบการอธิบายทั้ง 4 แบบ เมื่อศึกษาวิเคราะห์ในขั้นนี้เสร็จแล้ว การดำเนินงานในขั้นที่ 2 จึงจะเกิดขึ้น คือ การวิเคราะห์พระนิพนธ์ประวัติศาสตร์ ของ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาตำราจรรยาภาพ ในบริบทของการวิวาทะ (polemics) ของนักวิชาการไทยคดีศึกษาต่าง ๆ รวมทั้งนักประวัติศาสตร์นิพนธ์ เพื่อที่จะเข้าใจ กำเนิด พัฒนาการ รูปแบบสมบูรณ์ ของ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาตำราจรรยาภาพ อันเป็นทั้งตัวการการเปลี่ยนแปลง และผลิตผลแห่งการเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ไทย การวิเคราะห์จะเป็นการศึกษาลักษณะประวัติศาสตร์นิพนธ์ และปรัชญาประวัติศาสตร์ เพราะทั้งสองส่วนมีความเกี่ยวเนื่องกัน

การวิเคราะห์ในส่วนที่เรียกว่าประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยสมัยใหม่ (ซึ่งเป็นบทที่ 3) ได้แยกการวิเคราะห์ เป็น 4 หัวข้อย่อย คือ

(3.1) ประวัติศาสตร์ : การวิเคราะห์ความสมจริง

- (3.2) การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์นิพนธ์ : การวิเคราะห์ 'เค้าโครงเรื่อง'
 (3.3) สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ : ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยสมัยใหม่
 (3.4) สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ : การสถาปนา 'เค้าโครงเรื่อง
 ประวัติศาสตร์แห่งชาติ'

หัวข้อที่ 3.1 จะเป็นการวิเคราะห์ 'ความหมาย' ของงานทางประวัติศาสตร์ว่า ค่าความจริง (truth value) ของงานนั้น ๆ คืออะไร 'ความหมาย' นั้นเกิดจากอะไร ซึ่งจะพบว่า 'ความหมาย' มิได้เกิดจากการที่เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นจริงในโลก แต่เป็น 'ความสมจริง' ที่อาจเทียบได้กับการอ่านวรรณกรรม การเทียบเคียงนี้ทำให้การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย ควรจะใช้การวิเคราะห์ที่ปรากฏในวรรณคดีมากกว่า ซึ่งก็คือ การเสนอในหัวข้อที่ 3.2 การวิเคราะห์ 'เค้าโครงเรื่อง' การวิเคราะห์ในขั้นนี้ (3.2) ทำให้พบว่า สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ทรงได้นิพนธ์งานทางประวัติศาสตร์ ด้วยวิธีการสื่อแบบใหม่กับผู้อ่านในยุคนั้น ซึ่งทำให้จารีตการเขียนประวัติศาสตร์ไทยได้พัฒนาตนเองไปด้วยปฏิสัมพันธ์แห่งการปะทะประสานของ สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ผู้อ่านและบริบททางประวัติศาสตร์ ที่กำลังเปลี่ยนแปลงด้วยความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตก จารีตที่เป็นผลผลิตของประวัติศาสตร์ไทยสมัยนี้ คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยสมัยใหม่ ซึ่งเป็นหัวข้อที่ 3.3 และเมื่อวิเคราะห์ต่อไป จะพบ 'ความหมาย' ที่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทยสมัยใหม่สื่อให้กับผู้อ่าน คือ เค้าโครงเรื่อง 'ประวัติศาสตร์แห่งชาติ' (หัวข้อที่ 3.4) ไม่ว่าจะชาติไทย หรือ ประเทศไทยในเวลานั้นจะมีอยู่จริงหรือไม่ก็ตาม ความคิดนี้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยผ่านงานทางประวัติศาสตร์ที่มีเค้าโครงเรื่องดังกล่าว ซึ่งจะเห็นได้ทันทีว่า คำกล่าวนี้จะใช้ไม่ได้หากขาดการวิเคราะห์หัวข้อที่ 3.1 และ 3.2 ก่อน

จากความเข้าใจในหัวข้อ 3.1 ทำให้เราทราบว่า ในการผลิตงานทางประวัติศาสตร์มีการใช้ ระบบของ 'หลักฐาน' และ ระบบของ 'เหตุผล' ที่แน่นอนที่ทำให้ดูเหมือนว่า เหตุการณ์ที่กล่าวนั้นเกิดขึ้นจริง และเค้าโครงเรื่องที่เราเรียกว่า ประวัติศาสตร์แห่งชาติ จะเป็นตัวที่กำหนดระบบของเหตุผลที่จะใช้เพื่อที่จะสร้าง "ภาพ" ที่แน่นอนอันหนึ่งขึ้นมาใหม่ในหมู่ผู้อ่าน ระบบของเหตุผลนี้เป็นตัวให้ 'ความหมาย' กับหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในงานเขียน (ซึ่งก็แน่นอนว่า มันกำหนดด้วยว่า อะไรไม่ใช่หลักฐาน และหลักฐานอันไหนไร้ความหมาย) ระบบของเหตุผลนี้ ก็คือแบบการอธิบาย 2 แบบ ซึ่งจะวิเคราะห์ในบทที่ 4

ในบทที่ 4 คือ การวิเคราะห์แบบการอธิบายในปรัชญาประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ ซึ่งเป็นหัวข้อ 4.1 จะเป็นการศึกษาแบบการอธิบายที่ปรากฏในพระนิพนธ์ จากนั้น จะเป็นการแยกสิ่งที่เป็นการอธิบายที่แท้จริง ออกจากส่วนที่ทำให้เกิดลักษณะนาฏลักษณ์ (dramatization) ซึ่งส่วนนี้เป็นผลมาจากความเข้าใจในบทที่ 2 โดย

เฉพาะ ข้อวิจารณ์ในหัวข้อ 2.2 จากนั้นการวิเคราะห์การอธิบายที่แท้จะแยกเป็น 2 ส่วน คือ

- (4.1.1) การวิเคราะห์แบบการอธิบายโดยการอ้างถึงกฎ
- (4.1.2) การวิเคราะห์แบบการอธิบายโดยการอ้างถึงลัทธิภาวะ

จากนั้น การวิเคราะห์ขั้นต่อมา (หัวข้อ 4.2) ก็คือ การวิเคราะห์ผลที่ติดตามมาจากการใช้แบบการอธิบายทั้ง 2 นี้ ซึ่งจะพบว่าภาพของประวัติศาสตร์จะมีรูปลักษณะที่แน่นอนแบบหนึ่ง มิใช่เพราะเหตุการณ์ประวัติศาสตร์เป็นเช่นนั้น ทว่าเป็นผลทางตรรกจากการใช้แบบการอธิบายทั้ง 2 นี้ต่างหาก

ในส่วนสุดท้าย (บทที่ 5) จะเป็นการสรุปผลของงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งจะแยกเป็น 2 ส่วน คือ

- (5.1) การประเมิน ผลของการใช้แบบการอธิบาย ของ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี
- (5.2) ข้อเสนอแนะของผู้วิจัย ซึ่งก็จำเป็นอยู่เอง ที่ผู้วิจัยจะต้องเขียนข้อความบางอย่าง อันเป็นการสรุปเกี่ยวกับ การวิจัย และการวิจัยที่อาจจะมิต่อไปจากงานวิจัยชิ้นนี้ ตามที่ผู้วิจัยคิดว่าจะเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการในสังคมไทยบ้าง เพราะมีการสมมติกันว่า ผู้ที่ทำวิจัยเรื่องใดก็น่าจะมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ มากกว่าคนอื่น และการสมมติดังกล่าว มิได้ยกเว้นตัวผู้วิจัยด้วย ส่วนนี้จึงจำต้องเกิดขึ้น

การศึกษาวิจัยจะดำเนินการไปตามขั้นตอนที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย